

מראי מקומות - סוכה

כו.

א. ותגריהן

פרש"י, הלוקחין מהן כדי למכור ולהמציאן לצריך להם. וע' במג"א (לח, ח), שכ' לדייק מדבריו דאם עושה כדי להשתכח, אז לא מקרי עוסק במצוה. אולם ע' בביאור הלכה (שם ד"ה הם ותגריהם), שהק' מב"מ (פב), דמבואר דלמאי דקיי"ל, אפי' אדם מכיין להנאתו, אם עכ"פ מכיין ג"כ למצוה, הרי הוא חשיב עוסק במצוה להיות פטור מן המצוה. ולכן נקט דהיא דמכיין בשוה למצוה ולהנאתו, הרי שפיר נחשב עוסק במצוה ופטור מן המצוה. ומש"כ רש"י כאן דהלוקחין מהן כדי למכור ולהמציאן וכו', כוונתו לפרש למה חשיב תגר עוסק במצוה כלל, הרי הוא אינו כותב התפילין, ואיזה מצוה הוא עושה. וע"ז השיב דכיון דכוונתו הוא להמציא תפילין לצריך להם, א"כ כוונתו משוויא מעשה זה למעשה מצוה, ואפי' אם יש לו ג"כ כוונה אחרת, אי"ז משנה דסכ"ס הרי הוא עוסק במצוה.

ב. הולכי דרכים ביום, פטורים מן הסוכה ביום וכו'

פרש"י, דכתיב תשבו כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג שאינו יו"ט לא הצריכו הכתוב למנוע. והרמב"ן (עה"ת ויקרא כ"ג, מ"ב, הובא בריטב"א כח: ד"ה רבא אמר) כ' דנלמד מקרא דהאזרח, דחייב סוכה מוטל רק על מי שהוא כאזרח רענן, פרט להולכי דרכים, שומרי פירות, מצטער, וכיוצא בהן. ופרש"י לכאו' צ"ע, האם מי שרוצה לישן בחצרו תחת כיפת השמים, כמו שעושה כמה פעמים בשנה, דנוח לו השינה שם, היעלה על הדעת דמותר לעשות כן בסוכות? וכ' האג"מ (או"ח ג', צ"ג) דע"כ כל ההיתר הוא רק כשיש איזה צורך ממשי, וגם הוא לכל אדם צורך בכה"ג לצאת מביתו, לכן באופן זה מותר לצאת מהסוכה, אבל בלא"ה לא, ולכן כ' דמי שהולך בטיול בחוה"מ סוכות להנאתו, אינו פטור מסוכה. עוד כ' דבלא"ה הרי הוא מפקיע עצמו מהחייב מצוה, וע"ז נענשין בעידן ריתחא, ולכן ודאי אין לעשות כן. ובהערות להגרי"ש כ' לחלוק על ר' משה, דכיון דדרכו של איש זה ללכת לטיול, א"כ מאי נפק"מ אם יוצא לסחורה או לטיול. ועוד כתב דמה שהולך בטיול באקראי אינו נחשב לפוטור עצמו מן המצוות דנענשין עליו בעידן ריתחא. (ולדבריו עדיין ק' הקו' דמעיקרא, מהו גדר הדבה, האם יסבור דבאמת יכול לישן בחצרו בסוכות כיון דבכל השנה הוא עושה כן לפעמים. וגם להאג"מ ק', מהכ"ת לחלק באיסור דאורייתא בין צורך ובין שאינו לצורך, וצ"ע.) וע' במ"ב מהד"ד "דרשו" (תרמ, מס' 41) דהביא מח' פוסקי זמננו במי שהולך בדרך והוא עדיין בעיה, האם יש לו הפטור דהולכי דרכים או לא, וצ"ע מה יהי' החלוק.

ג. וחייבים בלילה

נח' האחרונים בגדר חיוב זה. שי' הלבוש (תרמ, ח) הוא דהיינו אם יזדמן לו סוכה במקום שנמצא שם בלילה, חייב הוא לישן בסוכה שם, אבל אינו מחוייב לעשות סוכה בין העכו"ם, משום שאין לך טורח וצער גדול מזה אם נחייבנו לעשות סוכה בשדה או בין הגוים ולישב שם (משמע קצת מדבריו דאי"ז הפטור של הולכי דרכים, אלא דכיון דהלך ברשות, ועכשיו הוא במצב שיהי' לו צער גדול לישב בסוכה, אי"צ לישב בסוכה, ומשום שיש בזה צער וטורח, וצ"ע). אבל המג"א (שם סקט"ו) חולק וס"ל דחייב לעשות סוכה, ואם אינו יכול לעשות סוכה צריך לחזור לביתו. וע' בכורי יעקב (שם ס"ק כ"ג) דביאר דברי המג"א דוקא היכא דיש לו פנאי לכה, ומשמע דאם תתבטל נסיעתו ע"י חזרתו אי"צ לעשות כן, וצ"ע בכל זה.

ד. שומרי העיר ביום פטורים מסוכה ביום

פי' הריטב"א דהטעם הוא משום תשבו כעין תדורו, כי בזמן שרגילין לשבת בבתיהן חייבין בסוכה.

ה. שומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה

ע' ערוך לנר דהעיר על דין זה, למה באמת יהיו פטורים בשעה שאינם צריכים לשמור. ובשלמא לטעמא דאביי, דכיון שאין כלי תשמישו עמו, א"כ אף בלילה יש בזה חסרון של תשבו כעין תדורו, ולא דמי לשומרי העיר דבשעה שאינם שומרים חוזרים לבתיהם. אבל לטעמא דרבא, משום דפרצה קוראה לגנב, א"כ למה יהי' פטור בשעה שאינו שומר, ולמשל כשיש שומר אחה, הא אין כאן פרצה ע"י מה שדר בסוכה. ודחה דאולי אין הגנב יודע שיש עוד שומר בלילה, וכשיראה ששומר יום ישן בסוכה בלילה, אז יגנוב בלילה, ובזה שפיר עדיין שייך הסברא דפרצה קוראה לגנב.

ו. פרצה קוראה לגנב

תמה הריטב"א, ומה בכך, האם יש לו פטור על המצוה משום הפסד ממון. ועוד הק', האם לא ס"ל לרבא להא דתשבו כעין תדורו (וכמו שהעירו תוס'). ותני' דגם רבא ס"ל דהטעם הוא משום תשבו כעין תדורו, אלא דאביי ס"ל דאפי' אם לא יהי' הפסד, כיון שאין דרכו לעשות דירתו שם, פטור משום שאינו כעין תדורו. ורבא ס"ל דרק משום שיש לו הפסד וצער, בזה אמרי' שיש בזה חסרון דתשבו כעין תדורו, ופטור בשביל זה. וע"ע בספר המכתם, דכ' דלבו לא ישקוט בעודו בסוכה מפני פחד הגנב, ואין לך מצטער גדול מזה (ולכאו' צ"ל דגם תוס' יפרשו כן, שהרי תוס' הי' צריכים להוכיח מברייתא לקמן דס"ל לרבא תשבו כעין תדורו,

מראי מקומות - סוכה

כ. (המשך)

המרדכי (תשמ), דהיכא שאין הסוכה ראוי לעשות בה איזה מתשמישי הסוכה, כגון אכילה או שינה, לא יצא בסוכה זו כלל, אף בתשמיש הראוי לה, דהסוכה צריכה להיות ראוי לכל, ומדברי הרא"ש משמע דלא ס"ל כן.

י. ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע תמה הריטב"א, מדוע לא חיישינן להיסח הדעת, ונאסור אפי' שינת עראי. ותי' דמאי דאסרי' היסח הדעת בשעת לבישת תפילין, זהו רק היכא שהוא ער ולבו פונה בדברים בטלים, דבעינן שתהא כל מחשבתו בהם, אבל כל שאין מפנה דעתו לדברים של חול, אע"פ שאין דעתו על התפילין מותר. ומן הטעם הזה הוא קורא בתורה ומתפלל בתפילין בראשו אע"פ שאין דעתו עליהם בודאי. וע' שאגת ארי' (ל"ט) שהביא על דרך זה מר' יונה, וכ' דלכא' חולק על הרמב"ן בתורת האדם דכ' דמבעי ל' לאבל ליתובי דעתו ולכוין לבו לתפילין, שלא יסיח דעתו מהם, הלכך מנח להו בישוב דעתו, אבל בשעת בכי ומספד לא מנח להו. וכ' השאג"א, דהא ודאי בשעת בכי ומספק אין כאן קלות ראש, וע"כ דס"ל להרמב"ן דאי"ז הגדר של היסח הדעת, וע"ש עוד שהאר"ך בגדר היסח הדעת דתפילין.

יא. ליחוש שמא ירדם

ע' בערוך לנר שהביא מה שהק' השאגת ארי' (סי' לט) על קו' הגמ', לימא דמחמירין טפי לענין סוכה, דשינה חוץ לסוכה הוא איסור דאורייתא, ולא חיישינן כ"כ לשינה בתפילין, שהוא רק משום חשש דשמא יפיח, וא"כ אינו אלא מדרבנן. וכ' דמה שתי' השאג"א דקרוב לודאי שיפיח, דוחק הוא, דסכ"ס אינו ודאי איסור כמו שינה חוץ לסוכה. ותי' הערל"ן דאף בסוכה לא היינו צריכים לאסור שינת עראי, כיון דבאמת רק שינת קבע אסורה (ואם אח"כ בא לידי שינת קבע, הרי אונס הוא), אע"כ דאוסרין שינת עראי, משום דקרוב לודאי שיבא לידי שינת קבע. וא"כ, שפיר הק' הגמ' דגם גבי תפילין יש לאסור, משום דקרוב לודאי שיפיח.

יב. ערבין ערבא צריך

הק' הערוך לנר, למה ניחוש לשינה אצל מי שאינו עומד לישן כלל, הרי אי"ז דומה כלל למי שהולך לישן שינת עראי, דחיישינן שמא יישן שינת קבע, דזה מלתא דשכיח, אבל למי שאינו עומד כלל לישן, שניחוש שיחטפנו שינה, מהכ"ת, וע"ש מש"כ ליישב, אולם הניח בצ"ע.

ולפי הריטב"א מוכח כן מיני' ובי' בסוגיין, אע"כ דס"ל דשייך לפרש דינא דרבא בלא הך דתשבו כעין תדורו, ועדיין צ"ע בזה).

ז. חולה שאמר לא חולה שיש בו סכנה אלא אפי' חולה שאין בו סכנה

ביאר ר' מנוח (סוכה ו, ב) דהוא משום דכת' תשבו כעין תדורו, ואם הי' לו זה החולי כל השנה לא הי' יושב בביתו אלא במקום שירצה יאכל וישן תחת האויר. ומה דמשמשיהם פטורים מן הסוכה, כ' המ"ב (תרמ, ז) בשם הלבוש דטעם הדבר הוא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה. אבל הערוך השלחן (שם, ג-ד) הק', דאם הטעם הוא משום עוסק במצוה, א"כ הניחא בחנם, אבל בשכר מאי איכא למימרה. (ומשמע דס"ל דעושה בשכר אינו עושה מצוה, וע' מנחת שלמה כאן שדן בזה), ועוד הק', דהא נח' האחרונים אם המשמשים פטורים שלא בשעת השימוש, ואם הפטור משום עוסק במצוה פטור מן המצוה, א"כ איך שייך לפטור שלא בשעת המצוה? ולכן ביאר דטעם הדבר משום תשבו כעין תדורו, וכמו דמשמשי חולה עוזבים בתייהם ויושבים אצל חולה, ה"ה בסוכה, דיכולים לעזוב הסוכה ולישב ולשמש את החולה, וכן ביאר הערול"ן. ובזה ביאר הא דלא אמרי' דהשמש של המצטער פטור, דמסתברא דאפי' מצטער שיש לו שמש, אין השמש עוזב ביתו לשמשו, משא"כ חולה, ולכן משמש מצטער פטור, ומשמש חולה חייב.

ח. אפי' חש בעיניו

פי' תוס', אע"פ שאין בו סכנת עין, דסכנת אבר הוי סכנת נפשות לחלל עליו את השבת. וע' בפסקי תוס' (אות נ"ח), דלשונו הוא דסכנת "עין" הוי סכנת נפשות לחלל עליו את השבת. וכן ע' בשפת אמת דכ' לדייק מהגמ' בע"ז דדין זה הוא רק בעין ולא בשאר סכנת אבר.

ט. רבא שרא ל' לר' אחא בר אדא למגנא בר ממטללתא משום סירחא דגרגישתא

כ' הרא"ש (י"ב) בשם ספר המצוות, דרק לשינה התיר לו, אבל למיכל אסור. אבל הרא"ש עצמו חולק עליו בזה, וכ' דמסתבר דהריח מזיק טפי בשעת אכילה מבשעת שינה, ושינה דנקט לרבנותא הוא, דאע"פ דשינה חמור טפי מאכילה, דהא אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה אבל שינת עראי אסורה חוץ לסוכה, ומ"מ מצטער פטור אף לענין שינה. וכל זה משמע דלא ס"ל להרא"ש כמו שפסק הרמ"א (או"ח תרמ, ז) בשם